

schoolchildren. The analysis of the materials allowed us to draw conclusions about the principles of text selection, technologies for creating a safe emotional environment, and the development of emotional literacy through the analysis of works.

Thus, methodological approaches to the study of military literature allow not only to deepen the literary education of students, but also to support their emotional development, forming moral values and skills for effective analysis of their own emotions and feelings, emotional and ethical competence.

Prospects for further research:

- 1. Development of a methodology for studying military literature in high school.*
- 2. Application of innovative technologies when studying military literature*

Key words: *military/military literature, emotional and ethical competence, methodological approaches, educational tool, psychological support.*

УДК 37.018.1.064-055.52-055.62:37.018.1.042-053.5

Алла Колишкіна

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-9598-1830

Олександр Колишкін

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-1129-3254
DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/220-233

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН БАТЬКІВ І ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті здійснено аналіз сутності категорії «культура взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку» та компонентів культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку: когнітивного, емоційно-ціннісного, діяльнісного. Розроблено та теоретично обґрунтовано модель виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, що складається із трьох блоків: цільового, який охоплює визначення мети та завдань моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі; змістового, що окреслює принципи, компоненти змісту та форми й методи для їх практичної реалізації; оцінно-результативного та рівнів (початковий, достатній, оптимальний), за якими здійснюватиметься перевірка ефективності виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.

Ключові слова: *виховання, культура взаємин, дитина молодшого шкільного віку, батьки дітей молодшого шкільного віку, модель виховання, форми і методи виховання, початкова школа.*

Постановка проблеми. Нова освітня парадигма, освітні традиції, культурні досягнення в цій галузі висувують перед освітнім процесом, закладами загальної середньої освіти та сім'єю реальні завдання щодо формування світогляду особистості, її індивідуальних переживань і творчих нахилів. Особистісно-зорієнтований підхід до

виховання дітей молодшого шкільного віку можливий лише за умови підвищення майстерності педагогів та батьків молодших школярів.

Концептуальні стратегії, спрямовані на вирішення досліджуваної проблеми, визначаються відповідно до вимог нормативно-правових документів, а саме: законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про загальну середню освіту» (2020 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Сімейного кодексу України (2002 р.). Провідну ідею в поданих документах сформульовано в організації діяльності з дітьми та їх батьками, заснованих на національних традиціях, сучасних вимогах та потребах суспільства та національній освіті.

Розробка системи виховання культури міжособистісних взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку вимагає аналізу проблеми, розробки механізмів формування моральних цінностей та якостей.

Аналіз актуальних досліджень. Акценти нашого дослідження фіксують погляд на наукові здобутки М. Мацковського, А. Харчева, Н. Юркевича, З. Янкової в яких розкрито проблему виховання дітей в родині. Аспект взаємин членів сім'ї висвітлено працями О. Кононко, Т. Кравченко, Л. Повалій, В. Постоного, О. Сухомлинської, О. Хромової та ін. Розгляду особливостей культури взаємин присвячено дослідження Г. Батищева, Ф. Бемера, М. Бубера, Л. Венгера, Г. Костюка та ін.

З'ясовано, що проблема взаємин батьків і дітей різних вікових категорій завжди цікавила наукове співтовариство. Вчені не завжди вживають поняття «культура взаємин» між батьками та дітьми, проте тематика їх інтересів безпосередньо пов'язана з виникненням і реалізацією цього явища, його окремих складових як передумови правильного розвитку особистості дитини, аналіз негативних наслідків некоректної поведінки та ставлення батьків до дітей як чинника можливих проблем у цьому процесі. Незважаючи на значну кількість праць, актуалізується уточнення особливостей виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.

Мета статті полягає у розробці та теоретичному обґрунтуванні моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.

Для досягнення мети наукової публікації використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми, проектування результатів і процесів їх досягнення на різних етапах пошукової роботи; *емпіричні* – методи збору інформації: бесіди, анкетування,

вивчення педагогічної документації, педагогічний експеримент для перевірки ефективності моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетне місце у взаємодії факторів виховання підростаючого покоління належить родині та закладу освіти. Родину для дитини молодшого шкільного віку визначають першим і досить значущим середовищем, де відбувається процес її соціалізації, закладаються основи світогляду, моральності, людяності, милосердя, добра, справедливості тощо. Зниження моральних і суспільних критеріїв, яке, на жаль, спостерігається на сучасному етапі, значною мірою має компенсуватися в освітньому процесі дітей та через організацію педагогічної просвіти батьків. Заклад загальної середньої освіти має стати осередком виховної роботи не лише зі здобувачами початкової освіти, а й з батьками.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, дозволив сформулювати категорію «культура взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку» рівнем взаємин, заснованим на моральних цінностях і нормах життя сучасної української сім'ї, доброзичливому, чуйному та щирому ставленні батьків і дітей одне до одного. Ззовні це виражається у взаєморозумінні, взаємодопомозі та взаємоповазі, основними засобами вираження яких є культура поведінки та культура сімейного спілкування. Проведений аналіз дозволив означити «виховання культури взаємин батьків і дітей» цілеспрямованим, педагогічно організованим процесом формування у дітей молодшого шкільного віку всіх структурних елементів морально-етичної свідомості – моральних почуттів, емоцій, якостей, вчинків і норм поведінки.

За результатами розгляду психолого-педагогічних джерел виявлено, що культура взаємин між батьками та дітьми молодшого шкільного віку складається із чотирьох взаємопов'язаних компонентів, які впливають один на одного та взаємно зумовлюються (рис. 1).

Передусім розглянемо *когнітивний компонент* культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку, завдяки якому відповідна інформація буде розпізнаватись, засвоюватись і поглиблюватись. До когнітивного компоненту відноситься: знання та прийняття загальнолюдських моральних норм і правил у міжособистісних взаємодіях на різних рівнях особистого життя; використання етичних знань у розв'язанні ситуацій морального

вибору; розуміння та сприйняття сутності й значення цінностей; володіння нормами культури поведінки та спілкування.

Рис. 1. Компоненти культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку

Наступним розглянемо *емоційно-ціннісний компонент*, який сприяє емоційному оволодінню гуманними нормами взаємодії, формуванню позитивної мотивації культури взаємин між батьками та дітьми молодшого шкільного віку. Складовими емоційно-ціннісного компоненту визначено комплекс емоцій та гуманних почуттів: емоції, що виступають регуляторами культури поведінки, спілкування та взаємин; уразливість, яка зумовлена інтелектуальним розвитком та пізнавальним ставленням особистості до оточуючого предметного світу та людей; співпереживання, що виражається в емоційному та інтуїтивному розумінні почуттів і думок; доброта, яка виражена через людяність і реалізується у вчинках; доброзичливість, подається вмінням слухати інших, виявленням інтересу до їхніх турбот, потреб, розумінням радості і смутку; тактовність, що проявляється в обережності у ставленні до людей, почутті міри, вмінні знаходити потрібні слова для кожної конкретної ситуації.

Діяльнісний компонент культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку, ґрунтується на ряді важливих аспектів. Цей компонент передбачає наявність конкретних навичок, вчинків, а також поведінкових та етичних стратегій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях культури взаємодії та емоційному розумінні її, та охоплює етично- стратегічне мислення й тактику етичного спілкування та поведінки, спрямовані на уникнення конфліктних ситуацій та подолання їх. Реалізуватиметься діяльнісний компонент у: вирішенні практичних

завдань шляхом використання оригінального поєднання відомих прийомів і засобів культури взаємодії; забезпеченні ефективного обміну моральними цінностями на основі гуманізму; дотриманні норм поведінки, керуванні власними емоціями, уважності, справедливості, толерантності; вмінні аналізувати ситуацію, що потребує певної поведінки, розуміння причин виникнення моральних суперечностей.

Завдяки *рефлексивному компоненту* культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку, виявляються і усвідомлюються наявні недоліки і потреба в самовдосконаленні. Зазначимо, що передумовами виникнення цього компонента є совість і воля. Феномен «воля» – це особлива динамічна характеристика мотивів, форма психологічної активності особистості в ході виконання діяльності, спрямована на збереження і утвердження обраної мети (Ковтун, 2014). Поняття «совість» характеризується відображенням особистого «Я», вторинною рефлексією дій, потреб, мотивів, коли особистість аналізує себе з морально-етичного погляду, відмінного від суб'єктивного (Повалій, 2011). Рефлексивний компонент охоплює готовність особистості до самооцінки, самовиховання, саморозвитку, самореалізації.

Отже, дефінітивна характеристика поняттєвого апарату дослідження, визначення компонентів культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку надала можливість розробки та теоретичного обґрунтування моделі, що сприятиме ефективному розв'язанню означеної проблеми.

У Філософському словнику термін «модель» розглядається як «аналог (схема, структура, знакова система) істинного фрагмента природної чи соціальної реальності, продукт людської культури, концептуально-теоретичного утворення – оригінала моделі» (Шинкарук, 2002). Вагомим та доцільним, з нашого погляду, є думка А. Теплицької, яка зазначає, що «модель в освітньому процесі може бути образом не тільки теперішньої чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої» (Теплицька, 2015), що для цього дослідження є визначальним.

Розроблена модель (рис. 2) є єдиною системою, структурні елементи якої мають власне функціональне призначення, взаємно впливають один на одного, перебувають у тісній взаємодії і спрямовані на досягнення мети та завдань.

Цільовий блок	<p>Мета: виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.</p>	
	<p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення теоретичної обізнаності батьків і дітей молодшого шкільного віку щодо культури взаємин; - формування позитивного емоційного ставлення до культури взаємин у повсякденному житті у батьків і дітей молодшого шкільного віку; - розвиток практичних навичок та умінь культури взаємин, охоплюючи культуру поведінки, культуру спілкування, виявлення гуманних почуттів тощо. 	
Змістовий блок	<p>Принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - культуровідповідності; - природовідповідності; - взаємозв'язку виховання з дійсністю; - гуманізації та демократизації виховання; - створення цілеспрямованих емоційно насичених виховних ситуацій; - особистісно-зорієнтованого спілкування; - використання емпатії, що є психолого-педагогічним інструментом у вихованні культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку. 	<p>Компоненти змісту:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>когнітивний</i> (подається моральними уявленнями, знаннями); - <i>емоційно-ціннісний</i> (презентується потребами, мотивами, емоціями, почуттями, цінностями); - <i>діяльнісний</i> (розкривається вчинками, поведінкою, позицією свідомого активного суб'єкта міжособистісних стосунків); - <i>рефлексивний</i> (готовність особистості до самооцінки, самопізнання, самовиховання, саморегуляція культури взаємин).
	<p>Форми і методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>для роботи з дітьми:</i> виконання творчих завдань, ігри-рефлексії, змагання, обмін думками, читання творів у ролях, інсценування життєвих ситуацій та батьківсько-дитячих діалогів, хвилинки самонавіювання, написання міні-творів; - <i>для роботи з батьками:</i> лекція-діалог, розповідь-діалог, лекція-дискусія, круглий стіл, ділові та рольові ігри, інсценізації тощо. 	
Оцінно-результативний блок	<p>Критерії та показники: когнітивний, емоційно-ціннісний, діялісно-рефлексивний.</p>	
	<p>Рівні: початковий, достатній, оптимальний.</p>	
	<p>Очікуваний результат: підвищення рівня вихованості культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку.</p>	

Рис. 2. Модель виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі

Так, у розробленій моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, виокремлено

наступні компоненти: цільовий блок, змістовий блок, оцінно-результативний блок. Елементи виділених блоків відповідають загальній структурі діяльності й передбачають, що в цільовому блоці сформульовано мету та виокремлено завдання виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі; змістовий блок визначає принципи, компоненти змісту виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, для реалізації якого визначено форми і методи; оцінно-результативний блок передбачає характеристику критеріїв, показників та рівнів, за якими здійснюватиметься перевірка ефективності виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі й окреслюватиметься очікуваний результат впровадження запропонованої моделі в освітній процес закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до поставленої мети, а саме виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, визначено такі *завдання*, які допомагатимуть досягненню бажаного результату: забезпечення теоретичної обізнаності батьків і дітей молодшого шкільного віку щодо культури взаємин; формування позитивного емоційного ставлення до культури взаємин у повсякденному житті у батьків і дітей молодшого шкільного віку; розвиток практичних умінь і навичок культури взаємин, охоплюючи культуру поведінки, культуру спілкування, виявлення гуманних почуттів тощо.

Отож, мета та завдання, що потребують реалізації та розв'язання в процесі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі і складають цільовий блок моделі.

Другий елемент моделі – змістовий блок, який складається із принципів, компонентів змісту виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, для реалізації якого визначено форми і методи. Відтак, здійснений теоретичний аналіз сприяв формулюванню дидактичних та специфічних *принципів* виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, як-от: принцип культуровідповідності; принцип природовідповідності; принцип взаємозв'язку виховання з дійсністю; принцип гуманізації та демократизації виховання; принцип створення цілеспрямованих емоційно насичених виховних ситуацій; принцип особистісно-зорієнтованого спілкування; принцип використання

емпатії, що є психолого-педагогічним інструментом у вихованні культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку.

Наступним кроком у розробці моделі було визначення її *компонентів змісту*. Проведений аналіз дозволив сформулювати категорію «зміст» системою знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей тих, хто навчається, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовки до спільного життя та праці. Нами виокремлено *4 компоненти змісту* виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, які поділено досить умовно, оскільки вони тісно взаємопов'язані та взаємопоєднані в єдину інтеграційну систему, а саме: когнітивний (подається моральними уявленнями, знаннями); емоційно-ціннісний (презентується потребами, мотивами, емоціями, почуттями, цінностями); діяльнісний (розкривається вчинками, поведінкою, позицією свідомого активного суб'єкта міжособистісних стосунків); рефлексивний (готовність особистості до самооцінки, самопізнання, самовиховання, саморегуляція культури взаємин).

Подальшим кроком є визначення *форм та методів* виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, що мають забезпечувати реалізацію мети, завдань та змісту. Аналіз довідникових джерел (Тлумачний словник української мови) засвідчив, що педагогічна категорія «форма» трактується способом організації освітньої діяльності, а дефініція «метод» – впорядкованими способами взаємопов'язаної діяльності здобувача та вчителя, спрямованими на досягнення визначеної цілі». З позиції досліджуваного предмета можна сформулювати ці феномени компонентами освітнього процесу, реалізація яких сприятиме становленню гуманних моральних якостей батьків і дітей молодшого шкільного віку, вихованню культури їх міжособистісних взаємин.

Визначені форми та методи будуть реалізовуватись у нерозривному взаємозв'язку, проте для спрощення їх опису, нами виокремлено два вектори роботи. Перший вектор, це робота з дітьми молодшого шкільного віку, яка полягає: у збагаченні позитивної моральної атмосфери взаємин дітей в освітньому процесі; знайомстві з національною культурою взаємин батьків і дітей через емоційно-образне подання матеріалу; використанні різних форм проведення заходів, побудованих на діалозі, обміні думками з ровесниками,

вчителем, батьками. Другий вектор, це робота з батьками молодших школярів, яка спрямована: на оволодіння батьками психолого-педагогічними знаннями про особливості розвитку і виховання дітей молодшого шкільного віку; ознайомлення батьків із сучасними виховними технологіями; мотивування щодо підвищення рівня культури взаємин з дітьми, оволодіння відповідними практичними вміннями і навичками.

Для реалізації першого вектору роботи, передбачено наповнення змісту освітнього процесу різними формами і методами виховної діяльності, наприклад: використання українських прислів'їв і приказок; читання творів про родину з розподіленням ролей за групами (читачі, художники, редактори, критики тощо); придумування закінчень оповідань; ігри-рефлексії; командні змагання у вирішенні завдань; обмін думками; інсценізація життєвих ситуацій; складання казки чи оповідання із малюнками; інсценізація діалогів між батьками та дітьми; ранкові ритуали самонавіювання на позитивне налаштування; написання міні-творів тощо.

Із метою забезпечення системності і безперервності активізації процесу виховання культури взаємин батьків і дітей в сім'ї і школі та реалізації другого вектору, передбачено використання різноманітних форм і методів: лекцій-діалогів, розповідей-діалогів, лекцій-дискусій, круглих столів, ділових та рольових ігор, інсценізацій.

Універсальність наведених форм і методів роботи з дітьми молодшого шкільного віку та їх батьками дітей щодо виховання культури взаємин полягає в тому, що їх можна використовувати на будь-якому заході. Для креативного педагога – це творчість, відхід від прозаїзму. Для сучасних дітей молодшого шкільного віку – це збагачення їх миротворчою, гуманістичною спрямованістю, стимулювання до розвитку взаєморозуміння, доброти, чуйності, толерантності. Для батьків – виховання поваги до дитини, набуття досвіду через корегування власної поведінки та створення сприятливого середовища для розвитку й вправлення у таких же вчинках їхніх дітей.

Щодо оцінно-результативного блоку, то він охоплює *критерії, показники та рівні* перевірки ефективності моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі. Аналіз довідникової літератури (Тлумачний словник української мови), дозволив тлумачити феномен «критерій» як основу для оцінки, визначення або класифікації різних аспектів; мірило.

Кожний критерій оцінювання рівня характеризується власною сукупністю показників. Дефініція «показник» розуміється: свідченням, доказом, ознакою чого-небудь; наочними даними про результат роботи чи процесу; даними про досягнення у чому-небудь; явищем або подією, що дозволяють робити висновки про хід будь-якого процесу.

Ґрунтуючись на розкритих компонентах культури взаємин та їх показниках, визначено критерії вихованості культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку: когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісно-рефлексивний. Показником когнітивного критерію є знання змісту моральних норм, цінностей і вміння правильного застосовування набутих знань в оцінці знайомих і невідомих явищ у сфері культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку. За допомогою емоційно-ціннісного критерію визначається вміння істинно оцінювати явища, дії та поведінкові дії як власні, так і оточення (формування стійких уявлень про роль цих знань у правильному орієнтуванні у способах взаємодіяльності, поведінки та міжособистісного спілкування). Показником діяльнісно-рефлексивного критерію є практична діяльність, що відповідає моральним правилам; здатність застосовувати теоретичні знання у власній поведінці; наявність основних навичок організації і реалізації культури спілкування та культури поведінки.

Услід за визначенням критеріїв та їх показників доцільно дослідити рівні показників ефективності моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі. Термін «рівень» формулюється шкалою вимірювання, ступенем якості або здатності суб'єкта, що визначається набором об'єктивних чинників – критеріїв та показників, які дають змогу комплексно оцінити певне педагогічне явище (Клак, 2017). У межах дослідження, відповідно до визначених критеріїв та показників, нами виділено рівні ефективності виховання культури взаємин батьків і дітей: початковий, достатній, оптимальний. Якісні характеристики кожного рівня розкрито в таблиці 1.

Ще одним елементом оцінно-результативного блоку є *очікуваний результат* впровадження розробленої моделі, який вбачаємо у підвищенні рівня вихованості культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку.

Таблиця 1

**Рівні ефективності виховання культури взаємин батьків і дітей
молодшого шкільного віку в освітньому процесі**

Рівень	Показники	
	Діти	Батьки
Початковий рівень	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – поверховими знаннями про культуру батьківсько-дитячих взаємин та найпростіші правила культури взаємин у сім'ї і школі; – байдужим ставленням до своїх близьких, виявленням егоїстичних нахилів; – не вмінням співчувати, браком щирої емоційної чуйності; – не дотриманням вимог батьків або виконання їх під тиском чи загрозою покарання; – відсутністю саморегуляції поведінки. 	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – дисциплінарним типом спілкування у поєднанні з авторитарними методами виховання; – низькою обізнаністю про норми і правила культури взаємин; – не розумінням і не сприйманням дитини, від якої намагаються емоційно відмежуватися; – суперечливими вимогами батька і матері, застосовують тілесних методів покарання; – низьким рівнем загальної культури, байдужістю до дитини та одне до одного.
Достатній рівень	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – досить повною обізнаністю із правилами поведінки, а в реальному житті поведінка визначається вибірковістю та ситуативністю; – ситуативним, залежно від власного настрою і бажання, виявленням тактовності, уваги, делікатності, доброзичливості, чуйності, доброти; – активним виявленням емоцій; – достатньо ініціативною допомогою батькам. 	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – поблажливим типом взаємин; – тривожною сімейною атмосферою; – середнім рівнем педагогічної культури батьків, інтуїтивним підходом до вирішення питань, пов'язаних із життям і розвитком дитини; – прагненням покращити взаємини зі своїми дітьми, але браком відповідних знань про культуру взаємин; – не досить розвиненою мотивацією до позитивно-емоційних взаємин з дитиною.

Оптимальний рівень	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – ґрунтовною обізнаністю із правилами культури поведінки та культури спілкування; – орієнтуванням у сутності таких понять, як «чуйність», «доброта», «щирість», «взаєморозуміння», «співчуття», «співпереживання» та в особливостях вияву відповідних емоційних станів, прагненням цього стосовно своїх батьків; – чітко вираженою емоційною чутливістю до батьків, інших членів сім'ї; – самоорганізацією і саморегуляцією поведінки, прагненням до регуляції та організації культури взаємодії з батьками. 	<p><i>характеризуються:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знанням морально-етичних норм і дотримання їх на особистісному рівні; – гуманістичним типом спілкування, творчим підходом до обирання методів виховання дітей; – гарною обізнаністю з основними нормами культури поведінки та спілкування, формами їх вияву; – емоційним сприйняттям дитини, повагою й увагою до неї; – побудовою батьківсько-дитячих взаємин на засадах діалогу та особистого контакту; – постійним дбанням про виховання в дітей моральних якостей, культури взаємин з іншими людьми.
--------------------	---	--

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Отримані результати теоретичного аналізу досліджуваної проблеми допомогли розробити та теоретично обґрунтувати модель виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, що складається із трьох блоків та рівнів (початковий, достатній, оптимальний), за якими здійснюватиметься перевірка ефективності виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі.

Отже, обґрунтувавши теоретичні засади моделі виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі, за логікою дослідження, подальшим етапом визначено експериментальну перевірку ефективності впровадження розробленої моделі.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України «Про освіту» (The Law of Ukraine «On Education») (2017). № 2145-VIII, 05.09.2017 р. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
- Закон України № 463-IX «Про загальну середню освіту» (Law of Ukraine № 463-IX «On General Secondary Education») (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- Клак, І. (2017). Критерії, показники та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Сучасні технології викладання англійської мови та інтерпретації текстів світової літератури* (Klak, I. (2017). Criteria, indicators and levels of professional communicative competence of future English teachers. *Modern technologies of teaching English and interpreting texts of world literature*). URL:

<https://naub.oa.edu.ua/2017/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97->

- Ковтун, Н. (2014). *Воля як основа соціальної активності: теоретико-методологічний аналіз*. Житомир: Євенок О. О. (Kovtun, N. (2014). *Will as the basis of social activity: theoretical and methodological analysis*. Zhytomyr: Yevenok O.O.)
- Концепція Нової української школи (*The concept of the New Ukrainian School*) (2016). Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
- Повалій, Л. (2011). Теоретичний аналіз поняття гуманних батьківсько-дитячих взаємин. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 15, 159–167. (Povalii, L. (2011). Theoretical analysis of the concept of humane parent-child relationships. *Theoretical and methodological problems of upbringing of children and student youth*, 15, 159–167).
- Сімейний кодекс України (2002 р.). (*The Family Code of Ukraine*) (2002). Retrieved from: <https://kodeksy.com.ua/simejnij kodeks ukraini.htm>
- Теплицька, А. (2015). Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 181–191. (Teplytska, A. (2015). Model and modelling in the professional education of future teachers. *Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice*, 6, 181–191).
- Тлумачний словник української мови. (*Explanatory dictionary of Ukrainian language*). URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
- Філософський енциклопедичний словник. (2002). В. І. Шинкарук (ред.), (с. 402). Київ: Абрис. (*Encyclopaedic Dictionary of Philosophy* (2002). Kyiv: Abris).

SUMMARY

Kolyshkina Alla, Kolyshkin Oleksandr. Theoretical foundations of the model of education of the culture of relations between parents and children of primary school age in the educational process.

The article deals with the problem of fostering a culture of relationships between parents and children of primary school age. The purpose of the study is to develop and theoretically substantiate a model of education of the culture of relations between parents and children of primary school age in the educational process. To achieve the purpose of the publication, theoretical and empirical research methods were used. The theoretical analysis of the problem under study allowed to formulate the category 'culture of relations between parents and children of primary school age' as a level of relations based on moral values and norms of life of a modern Ukrainian family, friendly, sensitive and sincere attitude of parents and children to each other. It is determined that the culture of relationships between parents and children of primary school age consists of four interrelated components that influence each other and are mutually determined: cognitive, emotional and value, and activity. The model of education of the culture of relations between parents and children of primary school age in the educational process is developed and theoretically substantiated, consisting of three blocks: target, which includes the definition of the purpose and tasks of the model of education of the culture of relations between parents and children of primary school age in the educational process; content, which outlines the principles, components of content and forms and methods for their practical implementation; evaluation and result. The forms and methods that will be implemented in an inseparable interconnection are proposed, and to simplify their

description, two vectors of work are distinguished. The first vector is work with primary school children and the second vector is work with parents of primary school children. The levels (initial, sufficient, optimal) are outlined, according to which the effectiveness of the education of the culture of relations between parents and children of primary school age in the educational process will be tested.

Key words: *education, culture of relationships, primary school child, parents of primary school children, model of education, forms and methods of education, primary school.*

УДК 373.3.091.33-027.31:004]:316.77

Оксана Костащук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-2938-1436

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/233-244

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті автор обґрунтовує актуальність проблеми формування медіа компетентності учнів початкової школи засобами інноваційних технологій навчання. Розкрито необхідність формування такого поняття як «медіакомпетентність» як провідного аспекту споживання інформації, що охоплює усіх громадян, у тому числі й учнів молодшого шкільного віку. Доведено, що у сучасних реаліях трансформації системи освіти, стрімкого розвитку інформаційного потоку та технологій, особливого значення набуває проблема формування медіаграмотного учня, який здатен реагувати на нові виклики у навчанні, орієнтуватися у світі інформації та грамотно її інтерпретувати тощо. Акцентовано увагу на тому, що процес формування медіакомпетентності шляхом використання інноваційних технологій навчання, сприятиме становленню медіа компетентного споживача, тобто учня початкової школи. Автор наголошує на тому, що педагогічний потенціал інноваційних технологій навчання у процесі формування медіа компетентності молодших школярів відбувається через: використання спеціальних завдань та практичних кейсів щодо вироблення умінь створювати власні медіапродукти; забезпечення тісної взаємодії школи та сім'ї щодо питань медіаосвіти; готовність педагога до впровадження медіаосвітніх засобів.

Ключові слова: *медіа, інформація, компетентність, медіакомпетентність, медіаосвіта, інноваційні технології, медіаграмотність.*

Постановка проблеми. У сучасному світі інформаційні та медіатехнології є невід'ємною частиною життя кожної людини. Особливо це стосується підростаючого покоління, яке з ранніх років життя має вільний доступ до цифрових носіїв, інтернет-ресурсів та споживання різноманітного медіаконтенту. У зв'язку з цим, перед сучасною системою освіти постає нагальне завдання – формування медіакомпетентності учнів початкової школи, які здатні стрімко